

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
20.5.2026

Vammaisneuvoston lausunto erityisryhmien asumisen palvelu- ja tilakonseptisuunnitelmaan

Vammaisneuvosto yhtyy monilta osin vanhusneuvoston 12.5.2026 antamaan ansiokkaaseen lausuntoon. Suunnitelma on moninaisia tarpeita huolellisesti huomioiva ja sen neljä ohjaavaa periaatetta (tilojen muuntojoustavuus, yhteisöllisyyden tukeminen, toimintalähtöinen suunnittelu ja kohderyhmäkohtaiset erityistarpeet) rakentavat myös vammaisten henkilöiden asumisesta laadukasta. Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että käytännöllisten periaatteiden taustalla suunnitelmaa ohjaisi **YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista**, jonka Suomi on jo 10 vuotta sitten ratifioinut. Asumisen ratkaisuja velvoittavat ihmisoikeusartiklat tulisi kirjata suunnitelmaan.

- **Yleiset periaatteet – vammaisten henkilöiden osallisuus** (4.3 artikla) Vammaisten henkilöiden kanssa tulee tiiviisti neuvotella ja heitä osallistaa lainsäädäntöä ja politiikkaohjelmia laadittaessa ja toimeenpantaessa sekä päätöksentekoprosesseissa esimerkiksi heitä edustavien järjestöjen kautta.
→ Käsitys vammaisten henkilöiden osallisuudesta jää ohjelmassa jossain määrin kapeaksi. Riittävää osallisuutta ei ole se, että henkilö saa päättää asuntonsa värimaailmasta, kalustuksesta tai toiminnasta yhteisissä tiloissa. Osallisuuden vahvistamiseksi vammaisneuvosto ehdottaa, että
 - erityisryhmien asumisen kehittämissyöryhmään kutsutaan pysyvästi vammaisten henkilöiden edustajia, vähintään Pirhan vammaisneuvoston ja Pirkanmaan vammaisjärjestöverkoston edustus.
 - tulevia suunnitelmia laadittaessa ja nykyistä päivitettäessä kerätään ja hyödynnetään asukkailta saatavaa kokemustietoa sekä kuullaan oikea-aikaisesti asumisyksiköiden asukasfoorumeita ja/ tai -raateja.

- vammaiset henkilöt osallistuvat asumisyksikköjen ja niiden lähialueiden esteettömyyden auditointiin jo uudiskohteiden rakentamisvaiheessa Pirhan Vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) toimenpidesuositus 6 mukaisesti.
- **Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä** (19 artikla): Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä. Vammaisten henkilöiden käytettävissä on valikoima asumis- ym. palveluja, kuten henkilökohtaista apua, joilla voidaan estää eristämistä ja erottelua yhteisöstä. Koko väestölle tarkoitetut palvelut tulee olla saatavissa yhdenvertaisesti.
 - Vammaisneuvosto on huolissaan suunnitelman luomista stereotyyppioista, esimerkiksi että kaikkien kehitysvammaisten henkilöiden asuinpaikka olisi asumisyksikkö, mielenterveyskuntoutujat tarvitsisivat vieraidensa suhteen kulunvalvontaa tai että heidän asumisessaan ilmenisi yleisesti tuholaisongelmia. Vammaisneuvosto kannustaa pohtimaan:
 - voidaanko joitain asumisyksiköitä rakentaa ”hajautetun asumisen mallin” pohjalle, niin että palveluasunnot ovat sijoitettuna useampaan eri taloon – ja niin, että myös vaikeavammaisilla on mahdollisuus ns. satelliittiasuntoon, joka nojaa asumisyksikköön, vaikka henkilön palvelumuotona ei olisikaan tukiasuminen. Tällaisesta yksiköstä on hyviä kokemuksia esimerkiksi Tammelan Validia-asunnoilta, jossa vaikeavammaisten asukkaiden asukastyytyväisyys on ollut vuosia hyvin korkea ja leimautumisen riski pieni.
 - miten asumisen palvelut voidaan yhä toteuttaa myös vammaisen henkilön omaan kotiin, esimerkiksi henkilökohtaisen avun määrää vahvistaen. Myös asumisyksiköissä henkilökohtaisten avustajien toiminta tulisi huomioida paremmin. (Palvelevatko henkilöstön sosiaalityöt myös heitä?)
 - miten voidaan jatkossa välttää asumisyksikön mielivaltaista siirtämistä; Nokiolla kehitysvammaisten henkilöiden asumisyksikkö vietiin kauaksi kaupungin palveluista ja joukkoliikenteestä. Riskinä on aiemmin aktiivisesti osallistuneiden henkilöiden eristäytyminen.
 - voisiko erityisryhmien asumisyksiköitä rakentaa opiskelija-asuntojen yhteyteen, mikä voisi tarjota uusia inklusion ja yhdessä tekemisen mahdollisuuksia. Myös vammaisilla opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus valita asuinpaikkansa ikätovereiden joukosta.

- **Yksityisyyden sekä kodin ja perheen kunnioittaminen** (22 ja 23 artiklat)

Asuinpaikasta tai -järjestelyistä riippumatta kenenkään vammaisen henkilön yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon tai muunlaiseen viestintään ei saa puuttua. // Sopimuspuolet poistavat vammaisiin henkilöihin kohdistuva syrjintä kaikissa avioliittoon, perheeseen, vanhemmuuteen ja henkilökohtaisiin suhteisiin liittyvissä asioissa yhdenvertaisesti muiden kanssa.

- Jokaisella asukkaalla tulee olla oikeus omaan postilaatikkoon, myös ryhmäkodeissa, ja on varmistettava, etteivät postit joudu ylimääräisiin käsiin.
- Suunnitelmassa mainitaan toistuvasti, että kulkua toisen yksikön kautta tulee välttää. Tulisi myös kiinnittää huomiota siihen, että asukkaalla olisi mahdollisuus kulkea asuntoonsa omaa ulko-ovea käyttäen. ”Kahden oven mallissa” asukkaan vieraat voivat kulkea asuntoon suoraan, ilman että heidän pitäisi kulkea yksikön yhteistilojen kautta.
- Suunnitelmassa lukee: ”Pariskunta-asuntojen tarve on hyvin vähäinen, joten pariskunta-asuntoja ei lähtökohtaisesti toteuteta, vaan pariskunnat sijoitetaan lähekkäisiin asuntoihin.” Vammaisneuvosto pyytää kirjauksen poistamista. Pariskunta-asuntojen tarve voi olla vähäinen, koska vammaiset henkilöt eivät tunne seksuaalioikeuksiaan ja vammaissopimuksen 23. artiklan luomia oikeuksia perheellistymiseen. Sosiaalityöntekijät tarjoavat harvoin mahdollisuutta pariskunta- tai perheasuntoon. Vammaisneuvosto painottaa yhdenvertaisuusnäkökulmaa: voitaisiinko yhdenkään ei-vammaisen henkilön kohdalla ohjeistaa, että *pariskunta sijoitetaan läheisiin asuntoihin?* Vammaisneuvosto näkee, että monimuotoisten parisuhde- ja perheasuntojen tarve tulee jatkossa kasvamaan, kun tietoisuus ihmisoikeuksista lisääntyy.

Suuret asumisyksiköt huolestuttavat vanhusneuvoston tavoin myös vammaisneuvostoa. Pidämme ongelmallisena, ettei vaikeavammaisten asumisyksiköihin ole asetettu asukaspaikkojen ylärajaa. Ohjelmassa todetaan, että suurimmissa asumisyksiköissä voi olla jopa 120 asuntoa ja ”vaikeavammaisten yksikkö voi olla kooltaan suuri, jopa yli 50-paikkainen”. Näin suuret yksiköt ovat omiaan aiheuttamaan vammaisten henkilöiden segregatiota, leimautumista ja erottelua muusta yhteisöstä. Useat pohjoismaiset tutkimukset osoittavat myös, että henkilöstön laitosten toimintakäytäntöjen määrä kasvaa suhteessa asumisyksikön kokoon. Pienissä yksiköissä kohtaaminen on yksilöllisempää ja asukaslähtöisempää ja turvallisuusriskejä ilmenee vähemmän. Esimerkiksi Ruotsissa yllä mainitut vaikeavammaisten asumisyksiköiden koot eivät olisi edes lainsäädännöllisesti mahdollisia.

Vammaisneuvosto pitää erittäin tärkeänä asuntojen kohtuuhintaisuutta. Vuokrahinnat ovat nousseet korkeiksi, kun henkilökunnan tiloja on jyvitetty asiakkaiden maksettavaksi. Asiakkaiden ei tulisi joutua maksamaan sellaisista tiloista tai yhteisistä tarvikkeista, joita he eivät tosiasiallisesti käytä.

Vammaisneuvosto antaa kiitosta siitä, että suunnitelmassa on huomioitu aistivammaisten henkilöiden tarpeita. Useassa kohdassa on mainittu audioympäristöstä sekä tilojen kontrasteista. Yhteistiloissa tulisi olla mahdollisuus myös induktiosilmukan käytölle. Lisäksi luimme kiitollisuudella, että henkilöstön tiloissakin tulee huomioida esteettömyys. Toivottavaa on, että myös asumisen palvelut voivat olla eri tavoin vammaisille henkilöille yhdenvertainen ja esteetön työpaikka.

Vanhusneuvoston tavoin myös vammaisneuvostossa olisimme toivoneet suunnitelmaan tietoa kohteiden määrästä ja toteutuksen aikataulusta tulevana vuosina, etenkin kun asuntoa ja itsenäistä elämää odottavien vammaisten henkilöiden jono on pitkä, ja jopa 13 nykyistä kohdetta ei täytä tiloiltaan laatuvaatimuksia.

20.5.2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto